

5. Фецишин Б.П. Факторний аналіз потенціалу розвитку промисловості будівельних матеріалів регіону / Б.П. Фецишин, Н.М. Цепенюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – Вип. 10. – С. 93–99.
6. Верхоглядова Н.І. Підходи до визначення ефективності інтеграції будівельних підприємств / Н.І. Верхоглядова // Причорноморські економічні студії. – 2017. – № 13. – С. 78–83.
7. Демчук Н.І. Розвиток інноваційно-інвестиційного забезпечення підприємств сфери виробництва будівельних матеріалів / Н.І. Демчук // Інтеграція економічних, технічних та інформаційних процесів: сучасний стан і перспективи розвитку : [кол. монографія] / за заг. ред. Л.М. Савчук. – Х. : Діса-Плюс, 2015. – С. 137–144.
8. Кандеєва В.І. Формування інноваційно-інвестиційної стратегії промислового підприємства в умовах конкуренції : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / В.І. Кандеєва. – О., 2014. – 189 с.
9. Інноваційний розвиток підприємства : [навчальний посібник] / [П.П. Микитюк, Ж.Л. Крисько, О.Ф. Овсянюк-Бердадіна, С.М. Скочилас]. – Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
10. Стельмашук А.М. Формування механізму управління інноваційним розвитком підприємств сфери виробництва будівельних матеріалів / А.М. Стельмашук // Інноваційна економіка. – 2015. – № 4 (59). – С. 61–72.
11. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку підприємств будівельної галузі / [В.В. Шкроміда, О.Л. Гальцова, І.П. Кінаш] // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 143–147.
12. Планування розвитку територіальних громад : [навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування] / [Г.П. Васильченко, І.О. Парасюк, Н.В. Єременко]. – К. : ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.

Анотація. В статті определено, что для обеспечения эффективного развития строительной отрасли нужно сформировать и имплементировать стратегические приоритеты развития строительного комплекса страны. Определен ряд условий о необходимости разработки и реализации стратегии развития строительной отрасли. Предложены концептуальные стратегические приоритеты развития строительной отрасли Украины, целью которых является обеспечение благоприятных условий для развития исследуемой области.

Ключевые слова: стратегия, строительная отрасль, стратегические приоритеты, государство, глобализация.

Summary. It was investigated that in order to ensure the effective development of the construction industry, it is necessary to formulate and imply the strategic priorities of the development of the country's construction complex in the article. A number of conditions have been defined regarding the necessity of development and implementation of the construction industry development strategy. The conceptual strategic priorities of the development of the construction industry of Ukraine are proposed, the purpose of which is to provide favorable conditions for the development of the industry.

Key words: strategy, construction industry, strategic priorities, state, globalization.

УДК 338.2:631.1

Багорка М. О.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри маркетингу*

Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Bagorka M. O.

*Candidate of Agricultural Sciences,
Associate Professor of Marketing Department
Dnepropetrovsk State Agrarian-Economic University*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

MAIN DIRECTIONS AND MECHANISMS OF ECOLOGY OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Анотація. У статті представлені ознаки, принципи та проблеми екологізації аграрного виробництва, досліджені механізми екологізації, запропоновані напрями удосконалення державної екологічної політики та аграрних підприємств в системі екологічно-економічного управління галуззю. Виділені основні механізми, за допомогою яких має здійснюватися процес екологізації, а саме механізм економічного регулювання та відповідальності, фінансовий механізм та державна підтримка. Ключова роль введення в дію цих механізмів належить єдиній послідовній державній політиці щодо екологізації аграрного виробництва, в основі якої лежать запровадження та реалізація принципів раціонального природокористування з мінімізацією негативного впливу на екологічні об'єкти під час здійснення антропогенної діяльності.

Ключові слова: екологізація аграрного виробництва, екологічні проблеми, фактори впливу, механізми екологізації, державна екологічна політика, аграрні підприємства, система екологічно-економічного управління.

Вступ та постановка проблеми. Екологічна ситуація в Україні останніми роками погіршилася настільки, що відтепер саме від неї залежатимуть як економічний стан господарюючих суб'єктів, так і продовольча безпека країни. Одним з найважливіших складових економічної безпеки аграрної галузі є забезпечення її екологічно-економічної складової на агропродовольчому ринку. Гарантування економічної безпеки аграрного виробництва не може бути відокремленим від екологічних основ виробничої сфери.

Вихід вітчизняних товарів агропромислового виробництва на європейський ринок сьогодні набуває нового соціально-економічного змісту і потребує зміни пріоритетів в системі аграрних відносин. Саме тому сьогодні відбувається процес переосмислення ролі економічних та екологічних пріоритетів, а очевидна перевага віддається екологічно безпечному розвитку аграрного виробництва. Першочергове місце в системі аграрного господарювання має посідати критерій екологічності на національному рівні, а необхідність екологізації аграрного виробництва не викликає сумніву та потребує негайного пошуку радикальних шляхів для її глобального запровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення процесу екологізації аграрного виробництва здійснювали І.П. Гайдучий, Н.С. Макарова, А.С. Малиновський, О.О. Прутська, О.Л. Попова, А.Я. Сохнич, А.М. Третяк, В.М. Трегобчук, О.М. Царенко та інші вчені.

Питанням формування економічного механізму екологічного регулювання аграрного виробництва та природоохоронної діяльності присвятили свої дослідження І.С. Вороніцька, Л.Г. Мельник, О.В. Прокопенко, Л.А. Хромушина, О.І. Шкуратов та інші науковці.

Незважаючи на наявність здобутків вчених, все ще потребують вивчення питання формування механізмів екологізації аграрного виробництва, виявлення основних проблем шляху до екологізації та розробка напрямів удосконалення системи екологічно-економічного управління аграрною галуззю.

Метою роботи є дослідження основних механізмів екологізації аграрного виробництва, визначення проблем та розробка напрямів екологізації в системі екологічно-економічного управління галуззю.

Результати дослідження. Екологічна складова в аграрному виробництві передбачає науково обґрунтований комплекс взаємопов'язаних агротехнічних, меліоративних, ґрунтозахисних та організаційно-економічних заходів, спрямованих на ефективне використання ґрунту, кліматичних ресурсів, біологічного потенціалу рослин з метою отримання стабільних врожаїв сільськогосподарських культур за умов підвищення родючості ґрунту й дотримання екологічної безпеки довкілля та вирощеної продукції [1, с. 5].

На думку Т.Л. Шкабара, потенційні екологічні переваги вітчизняного аграрного сектору на рівні окремих суб'єктів господарювання слід забезпечувати на основі двох взаємодоповнюючих підходів:

- 1) оптимізація агроекологічних процесів з позицій підприємницького збалансування систем землеробства, рослинництва, тваринництва;
- 2) екологізація основних і додаткових процесів аграрного виробництва відповідно до концепції сталого розвитку [2, с. 133].

Під екологізацією аграрного виробництва слід розуміти процес цілеспрямованих перетворень у продуктивних силах і виробничих відносинах, що знижують негативний вплив на природне середовище та забезпечують ефективне використання ресурсів. Об'єктами екологізації аграрного сектору є процеси споживання наявних в господарствах ресурсів та забруднення навколишнього середовища.

Узагальнюючи різні підходи до визначення екологізації виробництва, можна виділити їх спільні ознаки, а саме:

– екологізація виробництва розглядається як певний процес дій, за допомогою яких відбувається управління природокористуванням, а також спрямовується на покращення якості довкілля;

– екологізація є складовою інноваційної діяльності, яка спрямована на покращення якості (безпеки) життя людей.

До основних принципів екологізації можна віднести пріоритетність екологічної безпеки, екологічної відповідальності, охорони довкілля, відтворення і збереження природних ресурсів, збереження цілісності агроландшафтів, збереження біологічного біорізноманіття.

Широкомасштабне впровадження екологізації аграрного виробництва неможливо без екологічної суспільної свідомості. А на загальнодержавному рівні велике значення має екологізація суспільного розвитку, яка розглядається в рамках економічної, екологічної, соціальної та духовної сфер як процес, що забезпечує поступ земної цивілізації до сталого екологічно збалансованого розвитку [3, с. 98].

І.М. Сіякевич визначає екологізацію суспільного розвитку як «концепцію, що передбачає екологізацію економічної і соціальної політики та оздоровлення духовної сфери за допомогою системи ефективних інструментів з метою забезпечення стійкості екологічних систем і усунення глобальних, національних і регіональних екологічних загроз» [3, с. 99].

О.В. Шубравська зазначає, що людство починає глибше усвідомлювати загрози, які несуть у собі негативні тенденції у динаміці показників стану соціальної та екологічної компонент суспільного розвитку. Це спонукає до більш активного впровадження наукових розробок стосовно забезпечення екологічно збалансованого і соціально орієнтованого економічного зростання на інноваційній основі [4, с. 62].

Важливо звернути увагу на складові механізми, які сприяють процесу екологізації аграрного виробництва (рис. 1).

У системі економічного механізму досягнення високого рівня конкурентоспроможності на інноваційній основі здійснюється через використання відповідних методів, а саме організаційних, економічних, техніко-технологічних, адміністративних.

І.І. Лукінов розкрив сутність економічного механізму як досить складну сукупність регуляторів, за допомогою яких реалізуються складові загальнодержавної і ринкової політики [5, с. 76].

Визначення економічного механізму дав професор П.Т. Саблук, який зазначив, що «економічний механізм являє собою практичний вираз системи виробничих відносин, що включають засновану на інтересах (відповідальності) сукупність економічних важелів і регуляторів виробництва» [6, с. 4].

В загальному визначенні механізму екологізації аграрного виробництва можна представити як сукупність форм і методів господарювання в основі екологічно-економічної системи, яка відповідає ступеню розвитку використання законів природи й економічних законів ведення господарської діяльності. Крім того, екологізація аграрного виробництва здійснюється за допомогою інструментів, які впливають на поведінку суб'єктів і спонукають їх до природоохоронного господарювання [7, с. 63].

Негативним фактором на шляху до екологізації є те, що сьогодні в Україні практично не здійснюється єдина послідовна державна політика щодо екологізації економіки, в основі якої лежать запровадження та реалізація принципів раціонального природокористування з мінімізацією негативного впливу на екологічні об'єкти під час здійснення антропогенної діяльності.

Також проблемами є слабкий рівень функціонування державної системи моніторингу довкілля, недосконала нормативно-правова база, низький рівень координації діяльності суб'єктів екологічного моніторингу, застаріла приладова-технічна база суб'єктів екологічного моніторингу, недостатні обсяги фінансування, зокрема з позабюджетних джерел [8].

Відбулися спроби законодавчого закріплення екологізації сільськогосподарського виробництва у проєкті Закону України «Про сільське господарство», у якому зазначено, що «екологізація сільського господарства – система загальнодержавних, галузевих і регіональних заходів, спрямованих на впровадження у практику сільськогосподарського виробництва якісно нових, екологічно безпечних видів техніки, технологій та організації матеріального виробництва, способів і методів функціонування аграрних та агропромислових комплексів з метою раціонального використання природних ресурсів, їх збереження, відтворення та підтримання динамічної екологічної рівноваги в навколишньому середовищі» [5].

Водночас в Україні діє Закон «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», де зазначені основні напрями екологічної політики, метою якої є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища, гарантування екологічно безпечного природного середовища перш за все для життя і здоров'я населення, а також впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем [9].

Відповідно до Закону важливим завданням Державної політики в Україні є формування ефективної, зваженої стратегії екологічної безпеки АПК держави, яка має поєднувати національні інтереси і можливості з реаліями світової економіки. Крім того, є доцільними не лише підвищення конкурентоспроможності галузі і розширення можливостей виходу продукції АПК на зовнішні ринки, але й досягнення розвитку внутрішнього аграрного ринку.

Україна, як і більшість країн світу, підтримала концепцію сталого розвитку, що зумовлює виконання екологічно орієнтованих вимог в різних галузях (економіці, соціальному і духовному житті, політиці тощо).

Для вирішення екологічних проблем державна екологічна політика потребує удосконалення за напрямками, представленими на рис. 2.

Нині аграрні підприємства потребують екологічно орієнтованої перебудови виробничої діяльності, яка включає:

- раціональне використання землі, що супроводжується збереженням і підвищенням родючості ґрунту;
- забезпечення оптимального рівня розораності земельних угідь, що унеможливить розвиток водної і ґрунтової ерозії ґрунту;
- дотримання вимог недопущення перевищення гранично допустимих норм забруднення виробництва продукції, забезпечення її екологічності;
- дотримання встановлених правил щодо транспортування, складування і внесення мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин;
- недопущення забруднення хімічними засобами навколишнього середовища і продуктів харчування;

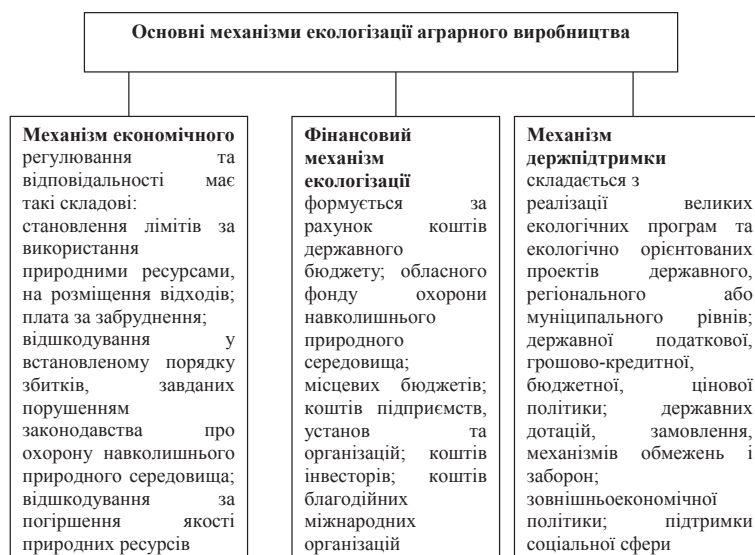


Рис. 1. Основні механізми екологізації аграрного виробництва

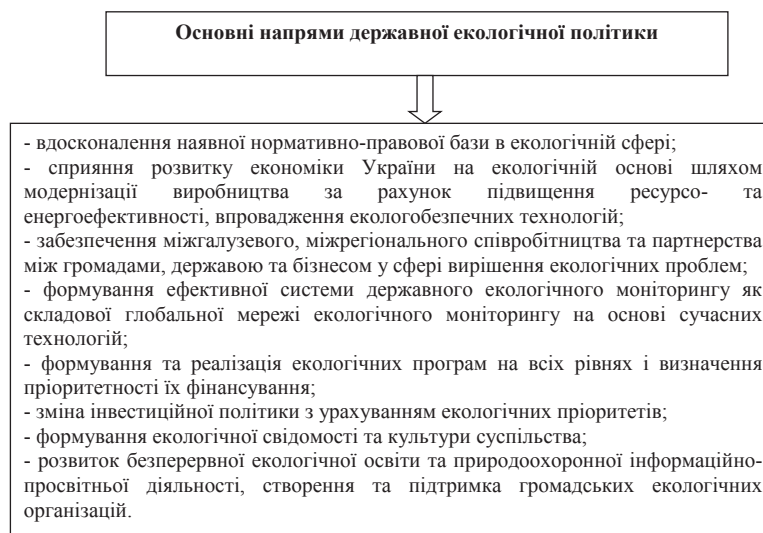


Рис. 2. Напрями удосконалення державної екологічної політики

Джерело: узагальнено автором на основі джерела [10]

– дотримання екологічних вимог під час проектування, будівництва, реконструкції і введення в дію нових будівель та споруд, меліоративних систем тощо.

Економіст З.В. Нікітіна екологічно орієнтоване виробництво розуміє «як таке, що здійснюється на основі раціонального використання сільськогосподарських угідь під час впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства в поєднанні з їх біологізацією та помірною хімізацією технологічних процесів» [11, с. 14]. О.В. Ковальова виокремлює таку категорію, як «екологічно спрямоване сільськогосподарське виробництво», тобто господарська діяльність, кінцева мета якої (отримання прибутку) досягається через задоволення попиту на ринку продовольства і сировини за одночасного зменшення негативного впливу на довкілля та сприяння сталому розвитку сільських територій [12, с. 105].

Ми вважаємо, що екологізація аграрного виробництва тісно пов'язана з інноваційною діяльністю і повинна розглядатися як невід'ємна складова його розвитку із запровадженням на державному рівні системи екологічно-економічного управління галуззю. Одним з елементів екологічних інновацій є ресурсо- та енергозбереження. Ці критерії є особливо

важливими в умовах обмеженості і значного виснаження природно-ресурсного потенціалу України.

Тобто організація виробничих відносин у сільському господарстві повинна здійснюватись на основі раціонального залучення природних ресурсів, з одного боку, і формування системи управління цими відносинами, з іншого боку.

Екологізація аграрного виробництва повинна перш за все перешкоджати негативному впливу технологічних процесів на стан навколишнього середовища.

Сучасна екологічна спрямованість розвитку вітчизняної аграрної сфери економіки, на нашу думку, може ефективно виявлятися через поєднання економічної мотивації сільськогосподарського виробництва, соціальної відповідальності виробника та нових аспектів зацікавленості аграрного бізнесу. При цьому в основі пріоритетності повинна лежати екологічна домінанта аграрного господарювання. Важливе місце в системі удосконалення екологічних показників аграрного виробництва посідає впровадження сучасних принципів і методів екологічно-економічного управління, а також усіх процесів, що супроводжують її агропромислове виробництво й споживання.

Вирішення проблеми екологізації аграрного виробництва сприятиме розв'язанню багатьох проблем суспільства, а саме формуватиме позитивний імідж держави, сприятиме забезпеченню сталого розвитку агропромислового комплексу, створюватиме сприятливе середовище життєдіяльності для майбутніх поколінь.

Висновки. Основною проблемою розвитку аграрного сектору країни є екологічне вдосконалення економічної діяльності, що передбачає зниження потреби у залученні природних ресурсів до виробництва, а також дотримання екологічної рівноваги між споживанням природних ресурсів аграрним сектором та можливістю природного середовища щодо їх відновлення.

Основні механізми за допомогою яких має здійснюватися процес екологізації, такі: механізм економічного регулювання та відповідальності, фінансовий механізм та державна підтримка. Ключова роль введення в дію цих механізмів належить єдиній послідовній державній політиці щодо екологізації аграрного виробництва, в основі якої лежать запровадження та реалізація принципів раціонального природокористування з мінімізацією негативного впливу на екологічні об'єкти під час здійснення антропогенної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мінькова О.Г. Шляхи та способи переходу від традиційного аграрного виробництва до органічного / О.Г. Мінькова // Вісник Уманського національного університету садівництва. – 2016. – № 1. – С. 3–10.
2. Шкабара Т.Л. Екологічний потенціал вітчизняного аграрного господарювання в умовах сучасних Євроінтеграційних процесів / Т.Л. Шкабара, А.Ю. Остапенко // Науковий вісник ХДУ. – 2014. – Вип. 7. – С. 131–135.
3. Синякевич І.М. Екологізація розвитку: суть, об'єктивна необхідність, принципи, інструменти, перспективи для України / І.М. Синякевич // Науковий вісник ЛНЛУ. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 98–102.
4. Шубравська О.В. Сталій економічний розвиток: поняття і напрями досліджень / О.В. Шубравська // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 36–42.
5. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя) / І.І. Лукінов – К. : Інститут економіки НАН, 1997. – 178 с.
6. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007 – № 2 – С. 3–6.
7. Веклич О.А. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання / О.А. Веклич // Економіка України. – 2003. – № 10. – С. 62–70.
8. Потапенко В.Г. Проблеми державної системи екологічного моніторингу в Україні та шляхи їх подолання : аналітична записка / В.Г. Потапенко, І.В. Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 26. – Ст. 218. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
10. Коленов О.М. Напрями вдосконалення механізму формування та реалізації державної екологічної політики в Україні / О.М. Коленов // Механізми державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
11. Никитина З.В. Екологізація виробництва сільськогосподарських підприємств / З.В. Никитина // Аграрна наука. – 2005. – № 6. – С. 14–15.
12. Ковальова О.В. Програмно-цільовий підхід до управління еколого-спрямованим сільськогосподарським виробництвом / О.В. Ковальова // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 105–110.

Анотація. В статтю представлені ознаки, принципи і проблеми екологізації аграрного виробництва, досліджені механізми екологізації, запропоновані напрями удосконалення державної екологічної політики і аграрних підприємств в системі еколого-економічного управління галузшю. Виділені основні механізми, з допомогою яких повинен здійснюватися процес екологізації, а саме механізм економічного регулювання і відповідальності, фінансовий механізм і державна підтримка. Ключова роль введення в дію цих механізмів належить єдиній послідовній державній політиці по екологізації аграрного виробництва, в основі якої лежать впровадження і реалізація принципів раціонального природокористування з мінімізацією негативного впливу на екологічні об'єкти при здійсненні антропогенної діяльності.

Ключові слова: екологізація аграрного виробництва, екологічні проблеми, фактори впливу, механізми екологізації, державна екологічна політика, аграрні підприємства, система еколого-економічного управління.

Summary. The article presents the signs, principles and problems of ecologization of agrarian production, the mechanisms of ecologization are investigated, directions of improvement of the state ecological policy and agrarian enterprises in the system of ecological and economic management of the branch are presented. The main mechanisms by which the ecologization process should be carried out are: economic regulation and responsibility, financial and state support. The key role of the introduction of these mechanisms belongs to the only consistent state policy on ecologization of agrarian production, which is based on the introduction and implementation of the principles of rational nature management with minimization of negative impact on environmental objects in the implementation of anthropogenic activities.

Key words: ecologization of agrarian production, ecological problems, factors of influence, mechanisms of ecologization, state ecological policy, agrarian enterprises, system of ecological and economic management.